

Kersten, C, (2019). *Contemporary Thought in the Muslim World: Trends, Themes and Issues*, London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2019, 218s.

Muhammet ÖZDEMİR*

E-mail: muhammetozdemir2012@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8465-1924>

Dünyanın birçok farklı yerinde bulunmuş ve ders vermiş ve 2007 yılından beri King's College London'da görev yapmakta olan Carool Kersten'in ilk defa 2019 yılında yayınlanmış olan son kitabı, *Contemporary Thought in the Muslim World: Trends, Themes and Issues (İslâm Dünyasında Çağdaş Düşünce: Yönelimler, Temalar ve Meseleler)* başlığını taşımaktadır. İslâm, Ortadoğu, Güneydoğu Asya, din ve teoloji uzmanı olan Kersten, bu kitabında, küreselleşme ve bireyselleşme dönemine tekabül eden 1950 sonrası dönemde İslâm coğrafyasında üretilmiş düşüncelere, bu düşüncelerde öne çıkan yönelim, ana fikir ve sorun alanlarına, bunların nasıl sınıflanması ve anlaşılması gerektiğine, ayrıca yenedünyanın bu düşüncede nasıl alımlanmış olduğuna yoğunlaşmaktadır. Kitapta Türkiye'yi temsilen hem İlahiyat Fakülteleri içinden üretilmiş yeni düşüncelere ve hem de Rasim Özdenören ve İsmet Özel gibi Türkiye İslâm'ının edebiyatçı ve sosyal entelektüellerine filozof nitelendirmesiyle işarette bulunulmuş olması ilgi çekicidir. Hatta modern Batılı ve çağdaş filozoflarla Muhammed İkbâl, Abdülkerim Suruş, Muhammed Hüseyin Tabatabai, Fazlur Rahman, Hasan Hanefi, Nasr Hamid Ebu Zeyd, Muhammed Âbid el-Câbirî, Seyyid Hüseyin Nasr ve İsmet Özel beraber anılmışlar, Fransız postmodern filozoflara koşut İslâm dünyasında post-kolonyal filozofların varlığından söz edilmiştir. Kitaba göre postmodern ve post-kolonyal filozofların ortak yönü, dünyada baskın hegemonik söylem ve politikayı eleştirel değerlendiren argümanlarıdır (s. 27).

Şii İslâm ve Sünni İslâm'ı, Arapçada, Türkçede, Farsçada, Malaycada ve hatta Avrupa dillerinde İslâm üzerine geliştirilmiş analizleri ve farklı İslâm coğrafyalarını ayırt etmeksizin ve dışarıda bırakmaksızın bütünüyle değerlendiren kitap, sekiz ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sınıflama problemine ve çağdaş İslâm düşüncesinin nasıl doğru kategorilendirilebileceğine yer verilmektedir. İkinci bölümde İslâm'da üretilmiş bilgi felsefelerine bilginin aktarımı ve aklın işlevine yönelik tartışmalar bakımından yer verilmektedir. Bu bölümde özellikle İslâm'da akıl ve içtihat tartışmaları değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde bir metin deneyimi olarak Kur'ân-ı Kerîm ile iletişim ve münasebet kurmanın, onu yorumlamanın yeni alternatif yolları işlenmektedir. Dördüncü bölümde çağdaş Müslüman düşüncenin ruhsal boyutu ele alınmaktadır. Tasavvufî düşüncenin ve sufi arınma deneyiminin ürettiği yeni fikirler değerlendirilmektedir. Beşinci bölümde İslâm ile siyaset veya politik durumlar arasındaki

* Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü.

ilişkilere yer verilmektedir. Burada özellikle sekülerizm, özgürlük ve demokrasi kavramları ile İslâm arasında yapılmış etütlere yer verilmektedir. Altıncı bölüm en kritik sorunlardan bir tanesine, *şeriatın* İslâm hukuk sistemi mi yoksa etik bir rehber mi olduğu sorusuna verilmiş cevaplara ayrılmıştır. Yedinci bölümde farklılık ve çoğulculuk kavramları etrafında Müslüman düşüncenin durumu değerlendirilmekte, özgürlük ve hoşgörüyü dair etütlere yer verilmektedir. Burada Kur'ân ile kadın arasındaki ilişki özelinde üretilmiş argümanlara özellikle temas edilmektedir. Sekizinci ve son bölümde 21. yüzyılın sorunlarına, çağdaş İslâm'ın küreselleşme, bireyselleşme, aile, ekoloji, toplumsal cinsiyet ve farklı cinsel kimlik ve yönelim kavramlarına verdiği tepkilere yer verilmektedir.

Kitabın temel iddiası çağdaş İslâm düşüncesinde yeniliklerin ve olumsal fikirlerin bulunduğu, dünyanın bunlardan faydalanması gerektiği yönündedir (s. 1-2). Çağdaş İslâm düşüncesi bağlamında Müslüman aydınların sınıflanmasıyla ilgili olarak Kersten işlevsel bir öneri geliştirmektedir. Önce “resmi İslâm”, “popülist İslâm”, “bir din olarak İslâm”, “bir inanç olarak İslâm”, “teolojik çoğulculuk”, “selefi literalizm”, “skolastik gelenekçilik”, “sufizm”, “seküler liberalizm”, “selefi liberalizm” ve “liberal reformculuk” gibi daha önce benzer bir bağlamda sınıflama önerisi geliştirmiş dört önde gelen araştırmacının durum, önad, okuma ve anlama yöntemi ve işlev gibi farklı ölçütlere göre oluşturdukları birbirinden çok farklı sınıflamalara yer veren Kersten sonra kendi sınıflama önerisini sunmaktadır. Kersten'in sınıflaması şöyledir: “Geleneksel ve Sosyal olarak Muhafazakâr” (s. 7-12), “Reaksiyoner” (s. 12-16) ve “Progresif İslâmî Söylemler (s. 16-23). Kersten, çağdaş Müslümanların çoğunluğunun ilk grupta yer aldıklarını, bunların ılıman ve idareci yaşadıklarını, Ehlisünnet vel-Cemaat'in insanları geçimli ve uzlaşmacı yaptığını belirtmektedir. Yazar, reaksiyonerlere örnek olarak, selefi, vehhabi ve cihatçı nitelendirmeleriyle işarette bulunulan birtakım Arapça Müslüman deneyimlerini anmaktadır. Üçüncü grupta yer alan ilerlemeci söylemler, Türkiye'den Rasim Özdenören, İsmet Özel ve Ali Bulaç'ın anıldığı entelektüelleri içermektedir.

Kersten, kitabının bilgi felsefelerini inceleyen ikinci bölümünde, Türkiye'den Ankara Okulu'nu bir düşünce akımı olarak anmış ve tanıtmıştır. O, Ankara Okulu'nun Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi merkezli olarak tüm Türkiye'de yankı uyandırdığını ifade etmektedir. Kersten'in saptamasına göre Ankara Okulu'nun önerdiği Kur'ân-ı Kerîm tarihsel okunması önerisinin iki düşünsel kaynağı bulunmaktadır. Birincisi, kendisini “Kur'ancı” olarak nitelendirmiş olan ve 1980'lerde Türkiye'de ses getirmiş olan Edip Yüksel düşüncesidir. Yüksel, Hz. Peygamberin Müslümanlara İslâm'ın doğru öğrenilmesi ve aktarılması için öğrettiği yegâne kaynağın Kur'ân-ı Kerîm olduğunu ve hadislere eleştirel yaklaşılması gerektiğini içeren bir öneride bulunmuştur. İkinci kaynak, Fazlur Rahman'ın İslâm çalışmalarına yaklaşımda dindarlık ile tarihsel bağlamın birbirinden ayrılması gereğine vurgu yapan yöntemidir. Kur'ân ve hadislere yaklaşımları büyük ölçüde etkilemiş olan bu yöntem 1990'larda Ankara Okulu'nu etkilemiş ve ona günümüzdeki rengini ve içeriğini vermiştir (s. 44-45). Kitap Ankara Okulu'ndan hemen sonra İran'ın yeni dindar

entelektüellerine yer vermektedir ve Seyyid Kutub'un Sünni İslâm'a, Ali Şeriatî'nin de Şii İslâm'a eleştiriler getirdiklerine değinilmektedir.

Ankara Okulu'nun yanı sıra Kersten'in kitabında Şeyh Muhammed Zahid Kotku ve Nakşibendi tarikatının Türkiye'de ürettiği İslâm düşüncesinin etkilerine (s. 97-98), Mustafa Kemal Atatürk (s. 104), Turgut Özel (s. 96), Necmettin Erbakan (s. 21) ve Recep Tayyip Erdoğan (s. 115) gibi uluslararası ölçekte ses getirmiş Türkiyeli siyasetçilerin İslâm düşüncesine olan etkilerine yer verilmektedir. Ayrıca Necip Fazıl Kısakürek, Nurettin Topçu, Sezai Karakoç, Hayrettin Karaman, Nuri Pakdil (s. 95-96) özellikle anılmakta ve bu Müslüman aydınların İslâm'ı modernizmi göz önünde bulundurarak yeniden ifade ettiklerine vurgu yapılmaktadır. Bu arada Cemil Meriç ve Erol Güngör gibi düşünörlere yer verilmemiş olması ilginçtir. Çünkü Araplardan ve İranlılardan bu iki aydının çağdaşı olanlar anılmış ve değerlendirilmişlerdir.

Kitabın küreselleşme ve daha yeni gündem maddelerini ilgilendiren son bölümünde, özellikle sağlık etiği ve biyoetik gibi konularda sadece Arapça yazıp konuşan müftü ve aydınlar yer vermiş olması ilginçtir. Çünkü spekülâtif ve kavramsal nitelikli sorunlar üzerine Türkiye aydınlarının cevaplar ürettiklerini, ama doğa bilimleri, sağlık bilimleri, teknoloji ve çevre gibi daha ampirik nitelikli alanlarda İslâmî yorumlar geliştirmemiş olduklarını imlemektedir. Anlaşılabilirdiğine göre, Türkiye'deki İslâmî entelektüel düşüncesinin sağlık etiği ve biyoetik başta olmak üzere çevre ve teknolojiyi ilgilendiren sorun alanlarında daha görünür olan görüş ve yorumlar geliştirmesi gerekmektedir.

Çiftçi, F. (2012). *Din Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı ve Uygulama Örnekleri (1. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayınları, 347 s.

Medinenur ŞAHİN*

E-mail: ogr.medinenur.sahin@ahievran.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8480-4994>

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin bir amacı, öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmaktır. Bu amaca ulaşmak için izlenen yollar ve ders içeriğinin nasıl öğretilbileceği ile ilgili düzenlemeler öğretim yöntemleri olarak nitelendirilmektedir. (Bilgin & Selçuk, 1991; Taşdemir, 2007; Güneş, 2014; Akyürek, 2017; Aydın, 2018; Akın, 2019) Öğretim

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Lisans Öğrencisi